



Warszawa, 24-01-2025 r.

**BIURO
RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH**

Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur

KMP.573.1.2024.ORG

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji
Policyjnej Izby Dziecka w Opolu**

I. Mandat Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur

1. Zgromadzenie Ogólne ONZ 18 grudnia 2002 r. przyjęło Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (dalej: OPCAT)¹.
2. OPCAT ustanowił system regularnych wizyt prewencyjnych w miejscach pozbawienia wolności. Wizyty te są przeprowadzane przez niezależne organy: Podkomitet ONZ ds. Prewencji Tortur (SPT)² i krajowe mechanizmy prewencji. W Polsce funkcję krajowego mechanizmu prewencji wykonuje Rzecznik Praw Obywatelskich za pomocą funkcjonującego w Biurze RPO Zespołu – Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur (dalej: KMPT, Krajowy Mechanizm)³.
3. KMPT ma dostęp do wszystkich „miejsc zatrzymań” w rozumieniu OPCAT. Są to wszystkie miejsca pozostające pod jurysdykcją i kontrolą państwa-strony, gdzie przebywają lub mogą przebywać osoby pozbawione wolności na podstawie polecenia organu władzy publicznej bądź za jego namową, zgodą lub

¹ Zob. Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192). Nazwa w języku angielskim: Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (OPCAT).

² Subcommittee on Prevention of Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (SPT), <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/spt>.

³ Zob. art. 1 ust. 4 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r. poz. 1264).

przyzwoleniem⁴. Z kolei przez „pozbawienie wolności” OPCAT rozumie „jakąkolwiek formę zatrzymania lub uwięzienia bądź umieszczenia osoby w publicznym lub prywatnym miejscu odosobnienia, którego osobie tej nie wolno z własnej woli opuszczać, na mocy polecenia jakiegokolwiek władzy sądowej, administracyjnej lub innej”⁵.

4. Wizytacje KMPT są niezapowiedziane. W czasie wizytacji członkowie KMPT mają dostęp do wszystkich pomieszczeń, instalacji i urządzeń, mogą odbyć poufną rozmowę z wybraną przez siebie osobą (zarówno osobą pozbawioną wolności, jak i członkiem personelu lub inną osobą), mają dostęp do dokumentacji i nagrań z monitoringu wizyjnego⁶. Mają też prawo rejestrowania dźwięku lub obrazu w miejscach, w których przebywają osoby pozbawione wolności, za zgodą osób, które będą rejestrowane⁷. Spostrzeżenia KMPT opierają się więc na różnych źródłach, m.in. własnych obserwacjach, przeprowadzonych rozmowach, analizie dokumentacji i zapisów monitoringu⁸.
5. Wizytacja KMPT w miejscu pozbawienia wolności ma charakter zapobiegawczy i stanowi uzupełnienie prac SPT. Krajowy Mechanizm nie jest organem śledczym. Nie rozpatruje też skarg⁹. Celem wizytacji KMPT jest identyfikowanie czynników zwiększających ryzyko wystąpienia tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego i poniżającego traktowania albo karania osób pozbawionych wolności oraz przedstawienie zaleceń mających na celu ich wyeliminowanie.
6. Formułując swoje wnioski i zalecenia, KMPT bierze pod uwagę międzynarodowe standardy praw człowieka, w szczególności standardy ONZ¹⁰.
7. Podstawą systemu zapobiegawczego stworzonego przez OPCAT jest dialog między KMPT i odpowiednimi władzami, zmierzający do poprawy sytuacji¹¹.
8. Osoby i organizacje, które zdecydowały się na przekazanie Krajowemu Mechanizmowi informacji, nie mogą ponieść z tego tytułu jakiegokolwiek sankcji

⁴ Zob. art. 4 ust. 1 OPCAT.

⁵ Zob. art. 4 ust. 2 OPCAT.

⁶ Zob. art. 20 OPCAT.

⁷ Zob. art. 13 ust. 1a ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich.

⁸ Szczegółowy opis metody pracy KMPT można znaleźć w raportach rocznych RPO z działalności KMPT. Zob. np. Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur w 2022 r., Część II – Jak pracuje KMPT?

⁹ Zob. Dziewiąte Sprawozdanie Roczne SPT z 22 marca 2016 r., CAT/OP/C/57/4, Aneks do sprawozdania, część II, p. 6. Zob. również publikację Biura Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka pt. „Preventing Torture. The Role of National Preventive Mechanisms. A Practical Guide”, Professional Training Series No. 21, United Nations High Commissioner for Human Rights, Nowy Jork i Genewa 2018, s. 4–6.

¹⁰ Zob. art. 19 pkt b OPCAT.

¹¹ Zob. art. 22 OPCAT.

lub uszczerbku, niezależnie od tego, czy udzieliły KMPT informacji prawdziwej lub fałszywej (zakaz represji)¹².

II. Wprowadzenie

9. W dniu 19 marca 2024 r. przedstawiciele KMPT przeprowadzili wizytację Policyjnej Izby Dziecka w Opolu (dalej: PID, Izba, placówka).
10. W skład zespołu wizytującego wchodził: Rafał Kulas (prawnik, Dyrektor Zespołu), Aleksandra Osińska (psycholożka) oraz Oliwia Rybczyńska-Gryguc (prawniczka).
11. W czasie wizytacji przedstawiciele KMPT odbyli wstępną rozmowę z kom. Pauliną Poradą – Kierownik Policyjnej Izby Dziecka w Opolu, dokonali oglądu wybranych przez siebie pomieszczeń placówki, przeprowadzili poufną rozmowę z nieletnią przebywającą w Izbie oraz zapoznali się z prowadzoną na miejscu dokumentacją.
12. Po zakończeniu wizytacji przedstawiciele KMPT dokonali analizy przekazanej dokumentacji oraz dodatkowych informacji pisemnych.
13. Niniejszy raport sygnalizuje problemy systemowe, wymagające zmiany obowiązującego prawa (pkt IV), oraz obszary wymagające ulepszeń, istotne z punktu widzenia prewencji tortur i innych form okrutnego, niehumanitarnego i poniżającego traktowania albo karania (pkt V).

III. Charakterystyka placówki

14. Policyjna Izba Dziecka w Opolu funkcjonuje w ramach Wydziału Konwojowego Komendy Wojewódzkiej Policji w Opolu. Przeznaczona jest dla 15 nieletnich dziewcząt oraz chłopców.
15. W czasie wizytacji w PID przebywała jedna nieletnia. W 2023 r. w Izbie umieszczono łącznie 59 nieletnich: w związku z popełnieniem czynu karalnego – 10 osób, w związku z samowolnym pobytem poza placówką Ministerstwa Sprawiedliwości – 48 osób oraz 1 osobę ze względu na przerwę w konwoju. Od 1 stycznia 2024 r. do dnia wizytacji w PID przebywało 28 nieletnich: w związku z popełnieniem czynu karalnego – 2 osoby, w związku z samowolnym pobytem poza placówką Ministerstwa Sprawiedliwości – 26 osób.
16. W latach 2023–2024 w PID nie odnotowano żadnych zdarzeń nadzwyczajnych.

¹² Zob. art. 21 ust. 1 OPCAT.

17. W trakcie wizytacji w Izbie zatrudnionych było 8 funkcjonariuszy, w tym 4 kobiety. Służba pełniona jest przeważnie przez dwóch funkcjonariuszy. W trakcie wizytacji w Izbie pozostawał 1 wakat.
18. Nadzór nad funkcjonowaniem placówki sprawuje Sąd Rejonowy w Opolu.

IV. Problemy systemowe

19. Przebywający w placówce nieletni są poddawani badaniom lekarskim w sytuacjach, o których mowa w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję¹³. Mimo że krajowe przepisy nie określają takiego obowiązku, KMPT wyraża przekonanie, że **badaniu lekarskiemu powinien być poddany każdy zatrzymany nieletni**. Zapewnienie profilaktycznych badań medycznych wszystkim osobom zatrzymanym przez Policję rekomendują Polsce Podkomitet ONZ ds. Prewencji Tortur (dalej: SPT)¹⁴ oraz Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu i Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (dalej: CPT)¹⁵.
20. KMPT wciąż odnotowuje **brak odpowiedniego dokumentowania obrażeń ciała oraz niestosowania standardów Protokołu stambulskiego**¹⁶, w tym w szczególności map ciała czy dokumentowania fotograficznego obrażeń, które nie były stosowane także w wizytowanej Izbie. Nie prowadzi się również osobnego rejestru obrażeń, którego wprowadzenie w jednostkach policyjnych zalecał CPT po wizycie w Polsce w 2017 r.¹⁷ Odpowiednie dokumentowanie urazów uważane jest za podstawową i minimalną gwarancję chroniącą przed torturami i przemocą. Praktyka właściwej dokumentacji obrażeń chroni również personel przed fałszywymi zarzutami, że obrażenia powstały w czasie pobytu w placówce.

¹³ Zob. § 1 ust. 1 i 3; Dz. U. z 2024 r. poz. 516.

¹⁴ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce w 2018 r., CAT/OP/POL/ROSP/1, par. 53 i 55.

¹⁵ Zob. Pozbawienie wolności nieletnich, Wyciąg z Dziesiątego Sprawozdania Ogólnego, opublikowany w 1999 r. dostępny pod adresem: <https://rm.coe.int/16806ee54f>.

¹⁶ Zob. Protokół stambulski. Podręcznik skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania. Dostępny na stronie: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-protokol-stambulski-nowa-wersja-tlumaczenie-ms-odpowiedz-kolejna>.

¹⁷ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce w 2017 r., CPT/Inf (2018) 39, par. 27.

21. Obowiązujące przepisy ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich¹⁸ **nie gwarantują obecnie wszystkim zatrzymanym dostępu do obrońcy od początku zatrzymania**. Art. 38 ust. 3 ustawy wskazuje, że nieletni, jego rodzice lub opiekun mogą złożyć wniosek o wyznaczenie obrońcy z urzędu. Sąd rodzinny uwzględnia wniosek tylko wówczas, gdy udział obrońcy w sprawie uzna za potrzebny. Dodatkowo sąd rodzinny może cofnąć wyznaczenie obrońcy z urzędu, jeżeli okaże się, że nie istnieją okoliczności, na podstawie których go wyznaczono (art. 38 ust. 8). Ponadto przepisy ustawy nie wskazują wprost, iż do czasu zasięgnięcia porady prawnej przez nieletniego niedopuszczalne jest jego przesłuchanie lub prowadzenie innych czynności dowodowych¹⁹. W ocenie KMPT tak skonstruowane przepisy pozbawiają osoby mniej zamożne faktycznego dostępu do fachowej pomocy prawnej (bezpłatnej) do momentu wyznaczenia przez sąd obrońcy z urzędu. W opinii RPO każdy obywatel, a w szczególności nieletni, powinien mieć zapewniony kontakt z obrońcą od momentu zatrzymania i przez cały okres postępowania sądowego.
22. W sytuacji, gdy nieletni nie ma obrońcy z wyboru, powinien otrzymać obrońcę z urzędu i mieć możliwość poufnego z nim kontaktu zaraz po zatrzymaniu, jeszcze przed pierwszym przesłuchaniem. Dostęp nieletniego do obrońcy jest bowiem pojęciem szerszym niż udzielanie pomocy prawnej, wyłącznie do celów obrony w postępowaniu sądowym. Taki kontakt stanowi podstawową gwarancję prewencji tortur, na co uwagę zwracają także SPT²⁰ oraz CPT²¹.
23. Według relacji funkcjonariuszy Policji, w PID nie przebywały do tej pory osoby transpłciowe. Policjanci nie byli wyposażeni w żadne wytyczne określające sposób postępowania wobec tej grupy osób. Na poziomie centralnym (Komenda Główna Policji) nie opracowano bowiem żadnych procedur w tym obszarze. Policjanci nie przeszli też w tym zakresie żadnych szkoleń. CPT podkreśla, że osoby transpłciowe, a także wszelkie osoby LGBTI przetrzymywane w ośrodku detencyjnym mogą znajdować się w sytuacji

¹⁸ Dz. U. z 2024 r. poz. 978.

¹⁹ Niespełnione pozostają wymogi dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/800 z dnia 11 maja 2016 r. w sprawie gwarancji procesowych dla dzieci będących podejrzanymi lub oskarżonymi w postępowaniu karnym, Dz.U.U.E.L.2016.132.1.

²⁰ Zob. Raport SPT z wizyty w Polsce w 2018 r., CAT/OP/POL/ROSP/1, par. 52; Raport SPT z wizyty w Ukrainie w 2016 r., CAT/OP/UKR/1, par. 66. Zob. również komentarz ogólny nr 10 (2007) Komitetu Praw Dziecka (ONZ) Children's rights in juvenile justice, 25 kwietnia 2007 r., CRC/C/GC/10, p. 27, 48, 49–50, 92.

²¹ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce w 2017 r., CPT/Inf (2018) 39, par. 25.

bezbronności, o podwyższonym ryzyku zastraszenia i wykorzystywania²². SPT wskazuje ponadto, że lesbijki, geje, osoby biseksualne, transpłciowe i interseksualne powinny być włączone w proces projektowania, wdrażania i oceny środków przyjętych w celu zapobiegania torturom i złemu traktowaniu²³. SPT rekomenduje również zapewnienie funkcjonariuszom Policji szkoleń i podnoszenie świadomości w zakresie międzynarodowych standardów praw człowieka oraz zasad równości i niedyskryminacji, w tym w odniesieniu do orientacji seksualnej i tożsamości płciowej. Powinny one obejmować skuteczne i profesjonalne komunikowanie się z lesbijkami, gejami, osobami biseksualnymi, transpłciowymi i interseksualnymi oraz identyfikowanie i reagowanie na ich uzasadnione potrzeby²⁴. **W ocenie KMPT Komenda Główna Policji powinna opracować wytyczne dla funkcjonariuszy w zakresie postępowania z osobami transpłciowymi oraz zapewnić policjantom odpowiednie szkolenia.**

24. **Policjanci w wizytowanej Izbie pełnili służbę w mundurze.** KMPT postuluje odstąpienie od noszenia munduru przez funkcjonariuszy pełniących rolę wychowawców w policyjnych izbach dziecka²⁵, dla kształtowania korzystnej atmosfery. Także CPT zachęca, by w miejscach zatrzymania nieletnich personel nie nosił munduru²⁶. Realizacja tego postulatu mogłaby, w ocenie KMPT, sprzyjać realizacji szeregu funkcji pełnionych przez policyjne izby dziecka, m.in. funkcji opiekuńczo-wychowawczej czy profilaktycznej. Ubiór cywilny, redukujący skojarzenia z placówką detencyjną, może pomóc w kształtowaniu korzystnej atmosfery ułatwiającej nieletnim nawiązanie kontaktu z funkcjonariuszami.
25. **Wśród zatrzymanych nieletnich w Policyjnej Izbie Dziecka pojawiają się nieletni zatrzymani pod wpływem alkoholu.** Jest to spowodowane m.in. zamknięciem w 2023 r. w Opolu izby wytrzeźwień. W ocenie KMPT policyjne izby dziecka nie są przygotowane do zapewnienia trzeźwiejącym nieletnim odpowiednich warunków. Brakuje przede wszystkim lekarza, który czuwałby w jednostkach policyjnych nad trzeźwieniem nieletnich i profesjonalnie

²² Zob. Wyciąg z 33 Raportu Generalnego CPT pt. Transgender persons in prison, prison standard, CPT/Inf (2024) 16 – part, dostęp: <https://rm.coe.int/1680af7216>.

²³ Zob. Dziewiąte Sprawozdanie Roczne SPT z 22 marca 2016 r., CAT/C/57/4, par. 71.

²⁴ Tamże, par. 79.

²⁵ Szczegółowa argumentacja przemawiająca w ocenie KMPT za tym rozwiązaniem została przedstawiona w wystąpieniu generalnym Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich do Komendanta Głównego Policji z dnia 28 listopada 2023 r. (KMP.573.19.2023), dostęp:

<https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-izby-dziecka-policjanci-ubior-kgp-rpd-odpowiedz>.

²⁶ Zob. Dziewiąty Raport Generalny CPT, CPT/Inf (99) 12, par. 33.

kontrolował ich stan zdrowia. Jak wskazuje CPT, w jednostkach, w których przebywają osoby nietrzeźwe, personel powinien przejść specjalistyczne szkolenie w zakresie opieki nad osobami nietrzeźwymi oraz rozpoznawania objawów stanów, które mogą być mylone z zatruciem alkoholem²⁷.

V. Obszary wymagające poprawy

A. Rozróżnienie kontroli osobistej oraz sprawdzenia prewencyjnego

26. Jak ustaliła delegacja KMPT, każdy nowo przyjęty nieletni jest sprawdzany pod kątem posiadania niebezpiecznych przedmiotów. Czynność ta polega na zdjęciu ubrania przez osobę nieletnią (w tym bielizny) i wykonaniu przysiadu. Sprawdzenie odbywa się w sposób etapowy, tzn. policjant najpierw sprawdza część odzieży, a przed sprawdzeniem kolejnej części umożliwia osobie kontrolowanej włożenie odzieży już sprawdzonej.
27. Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur pragnie podkreślić, że standardowo stosowaną czynnością mającą na celu weryfikację, czy osoba zatrzymana nie posiada przy sobie przedmiotów niedozwolonych, powinno być sprawdzenie prewencyjne²⁸. Kontrola połączona z rozebraniem do naga, przybierająca *de facto* formę kontroli osobistej, powinna być stosowana jedynie w szczególnych przypadkach, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji i po dokonaniu indywidualnej oceny ryzyka. Osoba poddawana kontroli osobistej powinna, zgodnie z art. 15d ust. 9 ustawy o Policji, zostać pouczone o prawie żądania sporządzenia protokołu kontroli oraz o prawie złożenia zażalenia do sądu, w celu zbadania zasadności, legalności i prawidłowości dokonania kontroli. Zważywszy na poziom ingerencji w sferę intymności człowieka, rzetelność w realizacji powyższej gwarancji ma szczególne znaczenie.
28. **KMPT zaleca przypomnienie funkcjonariuszom pełniącym służbę w PID o wynikającym z ustawy o Policji rozróżnieniu pomiędzy kontrolą osobistą (art. 15d) a sprawdzeniem prewencyjnym (art. 15g).**

B. Personel

29. Funkcjonariusze Policji pełniący służbę w PID zostali przeszkoleni z komunikacji międzykulturowej. Przechodzili również wewnętrzne szkolenia, wymagane do pracy w Izbie. Doceniając powyższe szkolenia, KMPT zachęca do rozwijania wśród osób pracujących w PID wiedzy na temat zagadnień takich jak:

²⁷ Zob. Raport CPT z wizyty w Szwecji w 2015 r., CPT/Inf (2016) 1, par. 19-20.

²⁸ Zob. art. 15g ust. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2024 r. poz. 145).

międzynarodowe standardy ochrony praw człowieka i prewencji tortur, Protokół stambulski, przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu, komunikacja interpersonalna, redukcja stresu, stosowanie strategii i technik deeskalacji konfliktu na różnych poziomach komunikacji, postępowanie z nieletnimi w spektrum autyzmu, a także reagowanie na potrzeby osób LGBT+.

30. Na kwestie odpowiedniego doboru i kwalifikacji personelu odpowiedzialnego za opiekę nad osobami w miejscach detencji zwraca też uwagę CPT²⁹. Z kolei SPT podkreśla, że Protokół stambulski powinien zostać włączony do programów szkoleniowych funkcjonariuszy i osób zaangażowanych w dokumentowanie i dochodzenie dotyczące tortur i innych form złego traktowania³⁰.

C. Kontakt z pełnomocnikiem ustanowionym z urzędu

31. Podczas wizytacji przedstawiciele KMPT ustalili, że w okresie roku poprzedzającego wizytację w Izbie nie doszło do żadnej wizyty obrońcy bądź pełnomocnika nieletniego. Przedstawiciele KMPT z niepokojem zaobserwowali przypadek, w którym pełnomocnik z urzędu nie skontaktował się z nieletnim w Izbie ani nie spotkał się z nim tuż przed rozprawą (nieletni nie został bowiem na nią doprowadzony), na rozprawie zaś wnosił o zastosowanie wobec nieletniego środka polegającego na umieszczeniu w placówce resocjalizacyjnej (jednego z najdalej idących środków tymczasowych).
32. Zgodnie z Kodeksem Etyki Adwokackiej³¹ oraz Kodeksem Etyki Radcy Prawnego³² stosunek klienta do adwokata oparty jest na zaufaniu³³. Pełnomocnik zobowiązany jest czuwać nad biegiem sprawy swojego klienta i informować go o jej postępach i wyniku³⁴. **Z uwagi na powyższe Krajowy Mechanizm zwróci się odrębnym pismem do Dziekana Okręgowej Rady Adwokackiej w Opolu oraz Dziekana Okręgowej Izby Radców Prawnych w Opolu o przypomnienie adwokatom i radcom prawnym o ich roli w procesie zapobiegania torturom oraz o konieczności przestrzegania**

²⁹ Zob. Dziewiąty Raport Generalny CPT, CPT/Inf (99) 12, par. 33.

³⁰ Zob. Raporty SPT z wizyt w Wielkiej Brytanii [CAT/OP/GBR/ROSP/1, par. 71] oraz Portugalii [CAT/OP/PRT/1, par. 34].

³¹ Zbiór Zasad Etyki Adwokackiej i Godności Zawodu (Kodeks Etyki Adwokackiej), https://www.adwokatura.pl/admin/wgrane_pliki/file-1zal-do-uchwaly-prezydium-nra-nr-4032023kodeksetykiadwokackiejtekst-jednolity-39478.pdf, dalej: KEA.

³² Kodeks Etyki Radcy Prawnego, <https://kirp.pl/wp-content/uploads/2023/02/kodeks-etyki-radcy-prawnego-i-regulamin-wykonywania-zawodu.pdf>, dalej: KERP.

³³ Zob. art. 45 KERP oraz § 49 KEA.

³⁴ Zob. art. 44 KERP oraz § 49 KEA.

§ 49 Kodeksu Etyki Adwokackiej oraz art. 44 Kodeksu Etyki Radcy Prawnego.

D. Prawo do informacji

33. Analiza dokumentacji pozwoliła ustalić, że część istotnych dla nieletnich dokumentów, jak regulamin pobytu w Izbie, została przetłumaczona na języki obce, np. język ukraiński, jako szczególnie często używany przez zatrzymywanych. Analizując wybrane protokoły zatrzymania nieletnich, przedstawiciele KMPT odnotowali, że w każdym z nich zawarta jest informacja o tym, że nieletni został poinformowany o przyczynie zatrzymania oraz pouczony o przysługujących mu prawach: do obrony, do składania lub odmowy składania wyjaśnień lub odpowiedzi na poszczególne pytania, do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza lub tłumacza języka migowego, o prawie do złożenia oświadczenia do protokołu zatrzymania, do otrzymania kopii protokołu zatrzymania, do kontaktu z rodzicem, opiekunem lub obrońcą, do dostępu do niezbędnej pomocy medycznej, a także o prawie do złożenia zażalenia do sądu rodzinnego na zatrzymanie oraz nawiązania kontaktu z urzędem konsularnym lub przedstawicielem dyplomatycznym, a w razie zatrzymania osoby nieposiadającej żadnego obywatelstwa – z przedstawicielem państwa, w którym ma stałe miejsce zamieszkania. Pod tą formułą znajduje się najczęściej wpis funkcjonariusza Policji, że nieletni nie korzysta z przysługujących mu praw.
34. Wątpliwości delegacji KMPT budzi praktyka „automatycznego” wpisywania powyższej formuły w przypadku nieletnich, a zwłaszcza nieletnich cudzoziemców, którzy nie znają języka polskiego ani też praw i procedur obowiązujących w Polsce. Jak wykazała analiza protokołów zatrzymania, wśród osób zatrzymanych zdarzali się nieletni np. z Ukrainy. Składali oni podpisy w protokołach zatrzymania, pomimo że w czynnościach nie uczestniczył tłumacz, a w dokumentacji placówki znajdowały się zapisy świadczące o trudnościach w porozumieniu się ze względu na barierę językową. W takiej sytuacji trudno uznać, aby nieletni w pełni zrozumiał pouczenie. W powyższych przypadkach tłumacz nie pojawiał się także na etapie pobytu nieletniego w PID, mimo że § 1 ust. 3 Regulaminu pobytu w Izbie³⁵ wskazuje, że nieletniemu, który

³⁵ Zob. załącznik nr 12 do rozporządzenia z dnia 4 czerwca 2012 r. w sprawie pomieszczeń przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, pokoi przejściowych, tymczasowych pomieszczeń przejściowych i policyjnych izb dziecka, regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, pokojach i izbach oraz sposobu postępowania z zapisami obrazu z tych pomieszczeń, pokoi i izb (Dz. U. z 2023 r. poz. 2672 ze zm.).

nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim, zapewnia się bezpłatną pomoc tłumacza w sprawach dotyczących pobytu w izbie. Na potrzebę stosowania zrozumiałych i jasnych komunikatów w zakresie informowania nieletnich o ich prawach (wykraczających poza oparcie się na deklaracji nieletniego, że nie korzysta ze swoich praw) zwraca regularnie uwagę CPT³⁶.

35. **KMPT rekomenduje, by w dokumentacji cudzoziemców każdorazowo umieszczać informację: czy nieletni posługiwał się językiem polskim, w jakim języku nastąpiło pouczenie o regulaminie PID oraz czy w czynnościach uczestniczył tłumacz. W przypadku zatrzymanego obcokrajowca nieposługującego się językiem polskim lub gdy istnieją obawy co do stopnia posługiwania się tym językiem, zaleca się, by przy czynnościach związanych z przyjęciem był obecny tłumacz, tak aby możliwe było zapoznanie nieletniego z przysługującymi mu uprawnieniami. Należy też zadbać, by podpisywane przez cudzoziemców oświadczenia były tłumaczone na język dla nich zrozumiały.**
36. KMPT odnotowało również przypadek, w których mimo zgłoszenia przez nieletniego chęci nawiązania kontaktu telefonicznego z rodzicem, w protokole zatrzymania ani w żadnym innym dokumencie nie odnotowano, czy do tego kontaktu rzeczywiście doszło³⁷.
37. **KMPT rekomenduje każdorazowe odnotowywanie w dokumentacji nieletniego informacji o realizacji prośby nieletniego co do kontaktu z osobą najbliższą, uwzględniając numer telefonu, pod którym nastąpił kontakt, godzinę odbycia rozmowy oraz ewentualne przyczyny braku realizacji bądź opóźnienia w realizacji prośby.**
38. W wizytowanej jednostce wywieszane były informacje o instytucjach stojących na straży praw człowieka. Adres Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka był jednak nieaktualny.
39. **KMPT zaleca uaktualnienie informacji o organach skargowych i instytucjach stojących na straży praw człowieka.**

E. Organizacja czasu wolnego

40. Zgodnie z przedstawionym harmonogramem pobytu w Izbie od 9:00 do 11:00 oraz od 15:00 do 16:00 prowadzone są zajęcia sportowo-rekreacyjne bądź kulturalno-oświatowe, od 11:00 do 13:00 zajęcia wychowawczo-opiekuńcze, zaś od 16:00 do 18:00 nieletni spędzają czas na oglądaniu programów

³⁶ Zob. Raport CPT z wizyty w Azerbejdżanie w 2022 r., CPT/Inf (2024) 23, par. 33.

³⁷ Zob. Raport CPT z wizyty w Ukrainie w 2023 r., CPT/Inf (2024) 20, par. 21.

telewizyjnych. Na podstawie analizy dokumentacji należy jednak stwierdzić, że nieletni co do zasady czas w Izbie spędzają w pomieszczeniach sypialnianych.

41. Przedstawiciele KMPT zdają sobie oczywiście sprawę, że powodzenie tych aktywności będzie uzależnione od chęci nieletnich do wzięcia w nich udziału, jednak po stronie Policji leży motywowanie nieletnich do udziału w zajęciach, zwłaszcza tych na świeżym powietrzu. Również zdaniem CPT, osoba zatrzymana przez policję na dłuższy okres powinna mieć zapewniony dostęp do jakiejś formy aktywności, takiej jak gry planszowe, materiały do czytania, radio i telewizja, a także zwiększony dostęp do ćwiczeń na świeżym powietrzu. Im dłuższy okres, w którym takie osoby są zatrzymane w jednostce policji, tym bardziej rozwinięte powinny być oferowane im zajęcia³⁸.
42. KMPT zwrócił również uwagę, że zasoby gier i filmów dostępnych w Izbie są niewystarczające. Według informacji pozyskanych w czasie wizytacji większość tych zasobów została sfinansowana z środków własnych kierowniczki Izby.
43. **KMPT rekomenduje doposażenie Izby w bardziej urozmaicone gry i filmy.**

F. Poufność informacji medycznych

44. Przedstawiciele KMPT z niepokojem dostrzegli, że dokumentacja medyczna nieletnich (w tym dokumentacja psychiatryczna) znajduje się razem z dokumentacją dotyczącą przyjęcia nieletniego do Izby.
45. Taka praktyka stanowi naruszenie poufności informacji medycznych. Dane o stanie zdrowia stanowią bowiem dane wrażliwe, podlegające kwalifikowanej ochronie prawnej³⁹. Zgodnie z art. 51 ust. 2 Konstytucji władze publiczne nie mogą pozyskiwać, gromadzić i udostępniać innych informacji o obywatelach niż niezbędne w demokratycznym państwie prawnym. Informacjami niezbędnymi są te, których posiadanie przez organ warunkuje możliwość realizacji przyznanых mu kompetencji. Niezbędność informacji należy zatem ocenić przez pryzmat jej przydatności, konieczności oraz proporcjonalności w ścisłym tego słowa znaczeniu. Nie mogą to być więc informacje zbierane „na wszelki wypadek”⁴⁰. Również CPT zalecił Polsce, aby informacje dotyczące stanu zdrowia

³⁸ Zob. Raport CPT z wizyty na Litwie w 2021 r., CPT/Inf (2023) 01, par. 14; Raport CPT z wizyty w Mołdawii w 2015 r., CPT/Inf (2016) 16, par. 15.

³⁹ Zob. M. Florczak-Wątor, Komentarz do art. 51, [w:] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz, wyd. II, red. P. Tuleja, LEX/el. 2023.

⁴⁰ Tamże.

osób zatrzymanych były przechowywane w sposób zapewniający poszanowanie tajemnicy lekarskiej⁴¹.

46. W ocenie KMPT lekarze i inni pracownicy medyczni powinni udostępniać Policji wyłącznie zalecenia niezbędne do sprawowania właściwej opieki nad osobą zatrzymaną w trakcie jej pobytu w Izbie. Nie ma uzasadnienia i potrzeby, by Policja dysponowała informacjami zawartymi np. w karcie informacyjnej leczenia szpitalnego, m.in. treścią wywiadu z pacjentem, wynikiem badania (w tym informacjami o obrażeniach) i wnioskami pracownika wykonującego zawód medyczny. Policja nie powinna też kopiować takiego dokumentu.
47. **KMPT zaleca wyeliminowanie praktyki przechowywania dokumentacji medycznej nieletnich pacjentów wraz z dokumentacją dotyczącą pobytu w PID.**

VI. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur zaleca:

a) Kierownikowi Policyjnej Izby Dziecka w Opolu:

1. przypomnienie funkcjonariuszom pełniącym służbę w PID o wynikającym z ustawy o Policji rozróżnieniu pomiędzy kontrolą osobistą (art. 15d) a sprawdzeniem prewencyjnym (art. 15g);
2. poszerzenie oferty szkoleń dla funkcjonariuszy z zakresu: międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka i prewencji tortur, Protokołu stambulskiego, przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu, komunikacji interpersonalnej, redukcji stresu, stosowania strategii i technik deeskalacji konfliktu na różnych poziomach komunikacji, postępowania z nieletnimi w spektrum autyzmu i reagowania na potrzeby osób LGBT+;
3. każdorazowe umieszczanie w dokumentacji nieletniego informacji, czy nieletni posługiwał się językiem polskim, w jakim języku nastąpiło pouczenie o regulaminie PID oraz czy w czynnościach uczestniczył tłumacz;

⁴¹ Zob. Raport CPT z wizyty w Polsce w 2019 r., CPT/Inf (2020) 31, par. 24. CPT wskazuje, że funkcjonariusze Policji powinni mieć dostęp do informacji medycznych wyłącznie na zasadzie ograniczonego dostępu. Personel medyczny powinien udzielać Policji wyłącznie ograniczonych informacji, niezbędnych do zapobieżenia poważnemu zagrożeniu osoby zatrzymanej lub innych osób. Zdaniem CPT nie ma uzasadnienia dla udostępniania personelowi niewykonującemu zawodu medycznego dostępu do informacji dotyczących postawionych diagnoz lub oświadczeń dotyczących przyczyny urazów.

w przypadku zatrzymanego obcokrajowca nieposługującego się językiem polskim lub gdy istnieją obawy co do stopnia posługiwania się tym językiem zaleca się zapewnienie przy czynnościach związanych z przyjęciem obecności tłumacza, tak aby możliwe było zapoznanie nieletniego z przysługującymi mu uprawnieniami;

4. każdorazowe odnotowywanie w dokumentacji nieletniego informacji o realizacji prośby nieletniego co do kontaktu z osobą najbliższą, uwzględniając numer telefonu, pod którym nastąpił kontakt, godzinę odbycia rozmowy oraz ewentualne przyczyny braku realizacji bądź opóźnienia w realizacji prośby;
5. uaktualnienie informacji o organach skargowych i instytucjach stojących na straży praw człowieka;
6. każdorazowe motywowanie nieletnich do udziału w zajęciach, zwłaszcza tych na świeżym powietrzu;
7. doposażenie Izby w bardziej urozmaicony zasób gier i filmów;
8. wyeliminowanie praktyki przechowywania dokumentacji medycznej nieletnich pacjentów wraz z dokumentacją dotyczącą pobytu w PID.

b) Komendantowi Wojewódzkiemu Policji w Opolu:

1. zapewnienie Kierownikowi Policyjnej Izby Dziecka w Opolu środków finansowych na realizację powyższych zaleceń.

Opracowała: Oliwia Rybczyńska-Gryguc

Za Zespół podpisuje:

Rafał Kulas

Dyrektor Zespołu

/-wydano i podpisano elektronicznie/